

AİZANOİ'DAN DÖRT MEZAR VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Gökhan COŞKUN^{1*}
Figen ÇEVİRİCİ COŞKUN²

Öz

Phrygia Epiktetos bölgesinin önemli merkezlerinden biri olan Aizanoi'un kent merkezinin yaklaşık 700m. güneydoğusunda 3. Derece Arkeolojik Sit alanında 2022-2023 yıllarında yapılan sondaj çalışmalarında açığa çıkarılan dört adet pişmiş toprak kiremit (stroter) mezar bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu makalede Aizanoi nekropolislerinde bugüne kadar yapılan arkeolojik çalışmalar hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, yeni tespit edilen dört mezar tarihlenebilir buluntularıyla birlikte değerlendirilerek bilim dünyasına tanıtılmaktadır.

Mezarların hepsi kremasyon gömü içermektedir ve içlerinden ele geçen çok sayıda demir raptiye ile çeşitli demir aksam ve çivi parçaları, dönemin gömü pratikleri hakkında birtakım öneriler getirmemize yardımcı olmaktadır. Mezar buluntuları içerisinde yer alan pişmiş toprak bulbous tipi unguentarium parçaları, bir pişmiş toprak bardak, iki Ephesos Tipi kandil ve bir bronz sikke ise mezarların tarihlenmesine olanak sağlamaktadır. Augustus dönemine işaret eden bu buluntular, mezarların da aynı döneme ait olduğunu göstermektedir.

Burada değerlendirilen mezarlar, kentin güneydoğusunda bir gömü alanının daha bulunduğunu ve Augustus Döneminde kentin güneydoğu yönündeki sınırının en fazla ne kadar genişlemiş olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Aizanoi, Phrygia, Nekropolis, Kiremit mezar, Kremasyon.

FOUR GRAVES FROM AIZANOI AND THEIR IMPLICATIONS

Abstract

This study focuses on four terracotta tile (stroter) graves uncovered during the 2022-2023 excavation works in the 3rd degree archaeological site area, approximately 700 meters southeast of the city center of Aizanoi, one of the important centers of the Phrygia Epiktetos region. After providing an overview of the archaeological research conducted in the necropolises of Aizanoi to date, this article introduces the newly discovered graves along with their datable findings to the scientific world.

All the graves contain cremation burials, and numerous iron tacks and various iron fittings and nail fragments found within them help us propose some ideas about the burial practices of the period. The grave findings include fragments of terracotta bulbous type unguentarium, one terracotta cup, two Ephesian type lamps, and one bronze coin, which allow us to date the graves. These findings, pointing to the Augustan period, indicate that the graves also belong to the same period.

The graves evaluated here are significant in showing that there is another burial area southeast of the city and indicating how much the southeastern boundary of the city may have expanded during the Augustan period.

Keywords: Aizanoi, Phrygia, Necropolis, Tile grave, Cremation.

¹ Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, , ORCID: 0000-0001-5063-283X.

* Sorumlu Yazar (Corresponding Author): gokhan.coskun@dpu.edu.tr.

² Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, ORCID: 0000-0003-4203-9125

Başvuru Tarihi (Received): 01.08.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 05.09.2024

Giriş

Strabon'un, Phrygia Epiktetos kentleri arasında gösterdiği Aizanoi (Strabon, XII, 8. 12), günümüzde İç Batı Anadolu'da, Kütahya ilinin Çavdarhisar ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bilinen tarihi MÖ Geç 4. Binyıla kadar geriye giden (Rheidt 2010:, 25, 169) yerleşimin yüzyıllar boyunca kesintisiz olarak iskân gördüğü bilinmektedir. Aizanoi, Roma İmparatorluk Döneminde Phrygia Epiktetos Bölgesi'nin en önemli merkezi haline gelmiş, takip eden süreçte de önemini kısmen de olsa korumaya devam etmiştir. Phrygia Epiktetos Bölgesi içindeki yerleşimlerde bilimsel arkeolojik kazı çalışmalarının az sayıda yapılması nedeniyle, bölge hakkındaki bilgilerimiz sınırlıdır. Bu bağlamda, arkeolojik çalışmalarla tespit edilen her türlü yeni bilgi ayrı bir öneme sahiptir.

Bu makalenin konusunu Aizanoi'da yeni tespit edilen ve Roma İmparatorluk Dönemine tarihlendirilen dört adet kiremit (stroter) mezar oluşturmaktadır. Bu mezarlar 2022-2023 yılı kazı sezonlarında Aizanoi kent merkezinin yaklaşık 700m. güneydoğusunda (Fig. 1), 3. Derece arkeolojik sit alanında, Meydan Mahallesi, 148 Ada / 2 Parselde (1-3 No.lu Mezarlar) ve 142 Ada / 4 Parselde (4 No.lu Mezar) Kütahya Müze Müdürlüğü tarafından yapılan sondajlarda açığa çıkarılmıştır³. Bu çalışmada söz konusu mezarlar, tarihlenebilir buluntularıyla birlikte değerlendirilmiştir.

1. Aizanoi Nekropolisleri

Kentin nekropolis alanları hakkındaki en erken tarihli bilgiler, 19. yüzyılda bu kenti ziyaret eden batılı seyyahların yayımlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda, kentin hemen hemen her yerine dağılmış olan Phrygia Tipi mezar stellerine değinilmiş ve günümüzde "Kuzey Nekropolis" olarak adlandırılan alanda yüzeyde görülebilen nekrolojik kalıntılara yer verilmiştir (Fellows 1838: 145, 147-148; Hamilton 1842: 103; Le Bas 1888: 145; Texier 1862: 398-399, 404).

Aizanoi'daki nekropolis alanlarında yapılan ilk arkeolojik kazı çalışması ise günümüzde "Güney Nekropolis" olarak anılan ve kent merkezine kuş uçuşu yaklaşık 2km. uzaklıkta bulunan Karabulut mevkiinde gerçekleştirilmiştir. Burada 1990 yılında defineciler tarafından bir kaçak kazı yapılmış ve bunun hemen ardından Kütahya Müze Müdürlüğü 1990-1991 yılları arasında bir kurtarma kazısı yürütmüştür. 1990 yılında yapılan kazı çalışmalarında bir mezar odası ve bir lahit tespit edilmiştir. Dokimeion üretimi, Torre-Nova grubuna ait bu lahit, günümüzde Kütahya Müzesi'nde sergilenmekte ve "Amazonlar Lahdi" olarak bilinmektedir (Türktüzün 1992: 81-94; Türktüzün 1993a: 517-526). 1991 yılında devam eden kurtarma kazıları ile aynı alanda bir mezar yapısı ve bir lahit parçası daha tespit edilmiştir (Türktüzün 1993b: 151-166).

Güney Nekropolis'teki bir diğer çalışma ise 2014 yılında yine bir kaçak kazının ardından Aizanoi kazı ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarla; kireçtaşı bloklarla yapılmış bir podyumu olan anıtsal bir mezarın alt yapısına ait olması muhtemel 11.10x7.30m. ölçülerinde bir temel açığa çıkartılmıştır. Ayrıca açma kesitinde inhumasyon gömü içeren bir kiremit mezar da tespit edilmiştir (Özer 2017: 278).

Aizanoi'da nekropolis alanlarına yönelik olarak bugüne kadar yapılmış olan en kapsamlı kazılar ise 2012-2014 ve 2019 sezonlarında kentin kuzeyinde yer alan nekropoliste gerçekleştirilmiştir (Fig. 1). Kuzey Nekropolis olarak adlandırılan ve oldukça geniş bir alana yayılan bu nekropoliste yapılan kazılar sonucunda çeşitli tiplerde ve çok sayıda mezar açığa çıkarılarak kentin Hellenistik ve Roma dönemlerindeki ölü gömme gelenekleri hakkında yeni bilgilere ulaşılmıştır (Özer 2013: 25-58; Özer 2014: 325-326; Özer 2015: 160-164; Özer 2017: 276-277; Özer, Türkan ve Erdinç 2022: 21-22).

³ Kütahya Müze Müdürü Dr. Sevgi Gürdal'a izin ve destekleri için teşekkür ederiz.

Kentin batısında da bir nekropolis olduğu bilinmektedir (Naumann 1979: 3). Kent merkezinin yaklaşık 350-400m. batısında yüzeyde çeşitli lahit ve stel parçaları görülebilmektedir. 2013 yılında Batı Nekropolis'te yapılan kazılarda tespit edilen MÖ 3. yüzyıla tarihli bir mezar, kentin bilinen en erken gömüsü olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer 2015: 163-164).

Kent merkezinin yaklaşık 1.3km. doğusunda Yalakkaya mevkiinde 2013 yılında yapılan kurtarma kazılarında MS 3. yüzyıla tarihlendirilen iki mezar tespit edilmiştir ve bu alan Yalakkaya Nekropolisi (Özer 2015: 160, dipnot. 6) veya Doğu Nekropolis (Türkan 2023: 483) olarak adlandırılmıştır.

Aizanoi'un nekropolis alanlarına yönelik son veriler ise 2022-2023 yıllarında kent merkezinin yaklaşık 700m. güneydoğusunda yapılan çalışmalarla elde edilmiştir (Fig. 1). Söz konusu alanda yeni tespit edilen ve bu çalışmanın konusunu oluşturan dört kiremit (stroter) mezarın hepsi kremasyon gömü içermektedir. Antik Yunan toplumunda kremasyon gömü uygulamasının oldukça erken dönemlere giden bir kökeninin olduğu ve bu geleneğin yüzyıllar boyunca devam ettiği bilinmektedir. Aizanoi'da bugüne kadar yapılan kazılarda elde edilen veriler, MÖ 1. yüzyılın ortaları ile Tiberius dönemi arasındaki süreçte bu bölgede de kremasyon gömü geleneğinin uygulandığını göstermektedir (Özer 2013: 36, 56).

2. Yeni Tespit Edilen Mezarlar

Çalışmamızın konusunu oluşturan mezarların hepsinde bireylerin mezar çukuru içerisinde yakıldığı, yani birincil kremasyon uygulamasının gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Yakma işleminin ardından kremasyon kalıntılarının üzeri pişmiş toprak stroterlerle örtüldükten sonra mezar çukuru toprakla kapatılmıştır.

1, 2 ve 4 No.lu mezarlarda stroterler, mezar üzerine yatay bir biçimde düz olarak yerleştirilmiştir. Aizanoi Kuzey Nekropolisi'nde (Düz Plaka Kapaklı Mezar olarak adlandırılan bu mezarlar için bkz. Özer 2013: 26-28, 36-38, Res. 4-5, 20, 24) yapılan çalışmalardan da bilinen bu tip mezarların hem kremasyon hem de inhumasyon gömü içeren benzer örneklerini Laodikeia Nekropolisi'nde de görmek mümkündür (Düz Kiremit Örtülü Mezar olarak adlandırılan Laodikeia örnekleri için bkz. Şimşek, Okunak ve Bilgin 2011: 638, Res. 1a-b, 728-729, Res. 1a-b). 3 No.lu Mezar'da ise stroterler birbirine çatı formu oluşturacak şekilde dayandırılarak/çatı olarak yerleştirilmiştir. Arkeoloji literatüründe bu tip mezarlar; kiremit mezar, stroter mezar, kiremit çatma mezar, kiremit çatılı mezar, semerdam kiremit mezar, kırma plaka kapaklı mezar gibi farklı isimlerle anılabilmektedir. Aizanoi'un Kuzey Nekropolisi'nde (Özer 2013: 27, 40, Res. 3, 28) de açığa çıkartılmış olan bu tipteki mezarlar Kyzikos (Yaylalı 1991: 174, 187, Res. 4.), Parion (Kasapoğlu 2013: 126-134, Res. 157-160, 163-165, 169-170, 172, 174.), Kyme (Ürkmez 2014: 338-341, Res. 2-6), Laodikeia (Şimşek ve diğerleri 2011: 14) ve Gözlükule/Tarsus (Goldman 1950: 19, Fig. 64-66) gibi daha birçok merkezden de bilinmektedir.

2.1. 1 No.lu Mezar

Yüzeyin yaklaşık 40cm. altında tespit edilen 1 No.lu Mezar'ın üzeri üç adet pişmiş toprak stroter ile düz bir şekilde kapatılmıştır (Fig. 1-3). Kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu mezarın uzunluğu 2.03m., genişliği ise 43cm.'dir. Mezarın güneybatı bölümü, kuzeydoğu bölümüne göre aşağıya çöktüğü için eğimli bir görünüme sahiptir. Mezar içerisinde yanmış insan kemiği parçalarının yanı sıra küller ve yanmış odun parçaları tespit edilmiştir (Fig. 3). Ancak bireyin yatırılış yönü tespit edilememektedir. Kemiklerin yayıldığı alan 1.77m. uzunluğunda, 40cm. genişliğindedir. Mezarın kuzeydoğu ucunda, boynundan kırık ve eksik bir unguentarium gövdesi bulunmuştur (Kat. No. 1, Fig. 4, 16.1). Mezar içerisinde yapılan çalışmalarda büyük çoğunluğu mezar dış hattı üzerinde yer alan on dört adet kabara başlı demir raptiye bulunmuştur (Fig. 5).

1 No.lu Mezar'dan ele geçen ve Kat. No. 1'de sunulan unguentarium parçası torba gövdeli, düz dipli hali ile Bulbous Tipi unguentariumların bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Fig. 16.1).

MÖ 1. yüzyıl boyunca popüler olan Bulbous Tipi unguentariumların MS 1. yüzyıl sonlarına kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir (Anderson-Stajanović 1987: 110, dipnot 29). Aizanoi örneği ile benzer profile sahip Bulbous Tipi unguentariumlar Laodikeia (Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 528, 558), Troia (Polat 2005: Kat. No. BK.45), Hierapolis (Indgjerd 2014: Tomb: T163d, No. 165), Parion (Ergürer 2012: Kat. No. 11, 16) ve Atina (Robinson 1959: Pl. 18, No. M 7) gibi farklı merkezlerde de karşımıza çıkmaktadır. Naim Arnas Koleksiyonu'nda da benzer unguentariumlar yer almaktadır (Mümin 2009: Lev. 56, Kat. No. 292). Ayrıca Çanakkale Müzesi'nde korunan bu tipte unguentariumlar bulunmaktadır (Aydın-Tavukçu 2006: Kat. No. 119, 123, 127). Burada sıraladığımız benzer profil sergileyen örnekler için MÖ 1. yüzyılın ortaları ile MS 1. yüzyılın ortaları içerisindeki tarih aralıklarının önerildiği görülmektedir. Aizanoi Kuzey Nekropolisi'nde bulunan bu tip unguentariumlar ise MÖ 1. yüzyılın ortası ile MS 1. yüzyılın ilk dörtlüğü arasında tarihlendirilmiştir (Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Bulbous Formlu Tip 1).

Kat. No.1, 1 No.lu Mezar'ın hemen altında yer alan 2. No.lu Mezar aracılığı ile daha dar bir tarih aralığına verilebilir. 2. No.lu Mezar'da ele geçirilen Augustus dönemine (MÖ 27-MS 14) ait seramiklerin 1 No.lu Mezar için terminus post quem sağlamasından hareketle, 1 No.lu Mezar'ın Augustus döneminden önceye ait olamayacağı anlaşılmaktadır.

2.2. 2 No.lu Mezar

1 No.lu Mezar'ın hemen 5cm. altında tespit edilen 2 No.lu Mezar, kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu olup uzunluğu 1.74m., genişliği ise 48cm.'dir. Bu mezarın üzeri, uzunlukları ortalama 74cm. olan dört adet pişmiş toprak stroter ile düz bir şekilde kapatılmıştır (Fig. 1, 6-7). Ayrıca mezarın kuzeydoğu ucunda pişmiş toprak bir stroter parçası dikine yerleştirilerek mezar sınırlandırılmıştır. 1 No.lu Mezar'da olduğu gibi bu mezar içerisinde de yanmış insan kemiği parçaları, küller ve yanık odun parçaları açığa çıkarılmıştır (Fig. 7). Kremasyon kalıntılarının tespit edildiği alan 1.63m. uzunluğunda, 30cm. genişliğindedir ve bireyin yatırılış yönü yine tespit edilememektedir.

Bu mezarın buluntuları içerisinde; ince cidarlı bir bardağa ait parçalar (Kat. No. 2, Fig. 8, 16.2), bir kandil (Kat. No. 3, Fig. 8, 16.3) ve Bulbous Tipi pişmiş toprak unguentarium parçalarının (Kat. No. 4-5, Fig. 8, 16.4-5) yanı sıra yirmi sekiz tane de kabara başlı demir raptiye (Fig. 9) yer almaktadır. Demir raptiyelerin 1 No.lu Mezar'a benzer bir şekilde, yoğun olarak mezarın sınır hatlarından ele geçmesi dikkat çekmektedir.

Kat. No. 2'de sunulan bardak (Fig. 16.2), İnce Duvarlı/Cidarlı Seramikler (Thin Walled Ware) sınıfına dahildir. Bu tür ince cidarlı malların üretildikleri tarih aralığı çok uzun bir süreci kapsasa da Küçük Asya'nın batı kıyılarındaki merkezlerde özellikle MÖ geç 1. yüzyıl-MS 1. yüzyılda (Erken İmparatorluk Dönemi) karşılaştığı ve yoğun olarak kullanıldıkları bilinmektedir (Hayes 2008: 95-101; Şahin 2018: 335-336). Aizanoi'da daha önceki yıllarda yapılan kazılarda bu tip bardakların hem ithal (Doğu Sigillata B grubu altında değerlendirilen söz konusu örnekler için bkz. Ateş 2003: 185, Kat. Nr. 349-350) hem de yerel üretim (Atik 1995: 732-733, Kat. Nr. 7-8, Abb. 3a-b) örnekleri tespit edilmiştir ve bunlar Erken İmparatorluk dönemiyle ilişkilendirilmektedir.

Kat. No. 2'de sunulan bardak, kötü pişirime sahiptir ve üzerinde herhangi bir astar kalıntısı bulunmamaktadır. Aizanoi'da üretildiği tespit edilen kırmızı astarlı seramiklerin kilinde neredeyse her zaman yüksek mika içeriğinin olduğu bilinmektedir (Ateş 2003: 47) ki; bu durum Kat. No. 2 için de geçerlidir. Bu bardak, kırmızımsı sarı (5YR 6/6) hamur rengi ile de Aizanoi'da tespit edilmiş ince cidarlı yerel ürünlerle (Aizanoi'da tespit edilen ince cidarlı seramiklerin astar ve kil renkleri için bkz. Atik 1995: 732) uyum içerisinde ve ithal ürünlerden kolaylıkla ayırt edilebilmektedir. Nitekim, kötü pişirime sahip olması nedeniyle astarının tamamen dökülmüş olması da onun yerel üretim olduğunu gösterir.

Aizanoi örneğinin profil açısından en yakın benzerlerini Ephesos (Ladstätter 2005: Taf. 155-156, No. 149, 153, 171, 175; Ladstätter 2010: Taf. 172, No. K858), Miletos (Şahin 2018: 341, Fig. 7, No. 5), Atina (Hayes 2008: Fig. 46, No. 1515 (P35030)) ve Gallia'daki Cavaillon (Ricci 1985: Tav. LXXXVIII, No. 6) buluntuları içerisinde görmek mümkündür ve bu merkezlerden ele geçen bütün benzer örnekler de Augustus dönemine işaret etmektedir.

Kat. No. 3'te yer alan kandil (Fig. 16.3), çift konik profilli gövdesi, alt ve üst yarısının birleşim yerindeki keskin profili, uzun ve üst yüzeyi düz burnu ile literatürde Ephesos Tipi kandil (Walters 1914: 46-50) olarak anılan kandil grubuna ait bir örnektir. Bu kandillerin üretim sürecine yönelik genel kanı; ilk olarak MÖ 2. yüzyılda ortaya çıktıkları ve MS 1. yüzyılın ilk dörtlüğü içlerine kadar üretildikleri yönündedir (Bruneau 1965: 53; Fragnoli, P., Ugarković, M., Sterba, J. H. ve Sauer, R. 2022: 3; Günay-Tuluk 1996: 49-51; Gürler 1999: 723-724; Howland 1958: 166; Mitsopoulos-Leon 2007: 76-77, 80; Öztürk 2003: 57). Farklı alt tiplerle karşımıza çıkabilen Ephesos Tipi kandillerin söz konusu alt tipleri arasında kronolojik anlamda büyük fark bulunmadığı ve bu tip kandillerin Ephesos haricinde başka merkezlerde de üretildiği bilinmektedir (Fragnoli ve diğerleri 2022: 2; Günay-Tuluk 1996: 50-51; Howland 1958: 166).

Ephesos Tipi kandillerde başlıca iki tip burun bulunmaktadır. Bunlardan ilkinde burnun uç kısmı, başka bir deyişle fitil deliğinin etrafı ok ucu şeklinde üçgen olarak şekillendirilmişken, diğerinde yuvarlak/oval formdadır. Ephesos Tipi kandillerin üretildiği süreç boyunca söz konusu iki farklı burun tipinin yan yana varlığını sürdürdüğü düşünülmektedir (Bailey 1975: 90; Broneer 1930: 68). Bunun yanı sıra yuvarlak burunlu kandillerin diğer tipe göre daha geç bir tarihte ortaya çıkmış olabileceği, ancak diğer tipin ortadan kalkmayıp birlikte kullanıldıkları da önerilmektedir (Günay-Tuluk 1996: 49; Gürler 1999: 724; Howland 1958: 167). Nitekim, Atina'da yuvarlak burunlu kandillerin MÖ 86'daki Sulla istilasından önce bulunmadığı tespit edilmiştir (Howland 1958: 167). Yuvarlak burunlu kandillerin MÖ 1. yüzyılın ortaları ve sonrasındaki yıllarında ortaya çıkmış olabileceğine yönelik yorumlar da mevcuttur (Howland 1958: 167). Korinth'den ele geçen örneklerin de MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başladığı belirtilmektedir (Broneer 1930: 70, 162, Fig. 88, No. 335; Gürler 1999, 724).

Yuvarlak burunlu olan Kat. No. 3 ile karşılaştırma yapılabilecek tespit edebildiğimiz yegâne örnek Ephesos buluntuları içerisinde yer almaktadır ve MÖ 1. yüzyıl-Augustus dönemi ile ilişkilendirilmektedir (Ladstätter, Galik, Iro, Pfisterer, Rathmayr, Scheibelreiter, Schwaiger, ve Teichmann 2005: 252, Abb. 21.1, 22.1). Ephesos örneği, üçgen burnu ile Aizanoi örneğinden farklılık sergilese de aynı bezemeye sahip olup, gövde ve discus profili bakımından en yakın benzer olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, Kat. No. 3'ü aynı mezardan ele geçen Augustus dönemine ait bardağı (Kat. No. 2) da göz önünde bulundurarak aynı döneme tarihlenmek mümkündür.

Ephesos Tipi kandiller genellikle gri hamurlu ve gri ya da siyah astarlı ürünler olarak karşımıza çıkarken (Bailey 1975: 90; Broneer 1930: 69; Howland 1958: 167), kulpu korunmamış olan Aizanoi örneği kırmızımsı sarı renkte (5YR 6/6), mika katkılı hamura sahiptir. Astarı büyük oranda aşınmış olmakla birlikte, yüzeyinde birkaç küçük alanda gözlenebilen kırmızımsı sarı renkteki (5 YR 6/8) soluk astar kalıntıları ve mikalı hamuru, yerel üretim (Aizanoi'dan ele geçen kırmızı astarlı ithal ve yerel üretim seramikler için bkz. Ateş 2003) olabileceğini göstermektedir. Diğer merkezlerden ele geçen bu tip kandiller içerisinde bütün profil detayları açısından birebir benzerinin tespit edilememesi de bununla ilişkili olmalıdır. Kat. No. 3'ün yerel üretim olması, model aldığı Ephesos örneklerinin iç pazarda belli bir popüleriteye ulaşmasının ardından Aizanoi'da da benzerlerinin üretilmiş olduğunu düşündürür. Bu durumun zamansal açıdan Augustus dönemine tekabül etmesi de uygun görülmektedir.

Bu mezar içerisinden parçalar halinde ele geçen Bulbous Tipi iki unguentariumdan Kat. No. 4'ün ağız kenarının büyük bir kısmı eksik olsa da tam profil vermektedir. Gövde ve boynu korunmuş

olan Kat. No. 5'in ise ağız kısmı eksiktir (Fig. 16.4-5). Küresel olan gövdeleriyle, çalışmamızda değerlendirilen diğer örneklerden farklılık gösteren bu unguentariumların karşılaştırma yapılabilecek benzer örneklerini; Troia (Polat 2005: Kat. No. BK.05), Parion (Ergürer 2012: Kat. No. 29), Atina (Boulter 1963: Pl. 46, M2) gibi merkezlerde görmek mümkündür. Aizanoi'da daha önceki yıllarda yapılan çalışmalardan da bilinen (Atik 1995: 736-737, Kat. 17, Abb. 6a, Abb. 7f) küresel gövdeli unguentariumların, Kuzey Nekropolis'ten ele geçen örnekleri MÖ 1. yüzyılın ortası ile MS 1. yüzyılın ilk dörtlülüğü arasına tarihlendirilmiştir (Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Kat. No. 16). Diğer merkezlerden ele geçen benzer örnekler ise genellikle MS 1. yüzyıla tarihlendirilmiş olup, bunlar içerisinde yüzyılın başlarına ya da ilk yarısına tarihlenen örnekler de bulunmaktadır. Bu mezardan ele geçen ve Augustus dönemine ait olan bardağı (Kat. No. 2) dikkate alarak gerek unguentariumları gerekse mezarı bu döneme tarihlemek mümkündür.

2.3. 3 No.lu Mezar

3 No.lu Mezar (Fig. 1, 10-11), kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olup, mezarın üzeri altı adet pişmiş toprak stroterin çatı formu oluşturacak biçimde birbirine dayandırılması/çatılmasıyla kapatılmıştır. Mezarın uç kısımları ise birer kireçtaşı dikilerek kapatılmıştır. Mezarın uzunluğu 1.90m., genişliği ise 55cm.'dir. Bu mezarda, diğerlerinden farklı olarak, kremasyon kalıntıları (Fig. 11) içerisinde kuzeybatı uçta tespit edilen kafatası parçaları, bireyin yatırılış yönünün anlaşılabilmesini sağlamaktadır.

Mezar içerisinde yapılan çalışmalar esnasında güneydoğuda, Bulbous Tipi iki unguentariuma ait parçalar (Kat. No. 6-7, Fig. 16.6-7) ve bir diğer unguentariuma ait dip parçası (Kat. No. 8, Fig. 16.8) tespit edilmiştir. Mezar içerisinden ele geçen en önemli buluntu ise kuzeybatıda, kafatası kalıntılarına yakın bir alanda ele geçen bronz bir Augustus sikkesidir (Kat. No. 9, Fig. 16.9). Diğer iki mezarda olduğu gibi bu mezarda da demir raptiyelerle karşılaşılmıştır. Mezarın içerisinden ve çevresinden on iki adet demir raptiye ve on bir adet çeşitli demir aksam ve çivi parçaları bulunmuştur (Fig. 12).

Kat. No. 6'da sunulan unguentarium ilk bakışta Kat. No. 2-3'teki unguentariumları hatırlatmakla beraber, gövdenin daha yüksek olması, küresel olmaması ve ters ovoid profile sahip olması gibi özellikleri ile farklılıklar sergilemektedir (Fig. 16.6). Bu bağlamda, karşılaştırma yapılabilecek benzer örneklerini; Parion (Ergürer 2012: Kat. No. 11, 17, 24, 32), Ephesos (Ladstätter 2005: Taf. 156, No. K 189), Laodikeia (Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 558-559, 666, 672), Atina (Robinson 1959: Pl. 5, No. G 98) gibi merkezlerin yanı sıra İzmir Müzesi (Günay 1989: Kat. No. 97, Çiz. XXIIIa, Lev. XXIg) ve Çanakkale Müzesi'nde (Aydın-Tavukçu 2006: Çiz. 68, Kat. No. 122) korunan unguentariumlar arasında görmek mümkündür. Benzer profil sergileyen bu örnekler, genel olarak MÖ 1. yüzyılın ortaları ile MS 1. yüzyıl ortaları arasındaki tarihlere aittir. Ayrıca, bunlar içerisinde direkt Augustus dönemine tarihlendirilmiş örnekler de bulunmaktadır (Ladstätter 2005: Taf. 156, No. K 189; Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 558-559, 666, 672). Aizanoi'un Kuzey Nekropolisi'nden ele geçmiş olan benzerleri ise MÖ 1. yüzyılın ortası ile MS 1. yüzyılın ilk dörtlülüğü arasına tarihlendirilmiştir (Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Kat. No. 7, 9-10).

Aynı mezardan ele geçen ve birlikte değerlendirilebilecek olan Kat. No. 7 ve 8 ise daha silindirik bir gövdeye sahiptir (Fig. 16.7-8). Karşılaştırma yapılabilecek benzer profilli unguentariumları, Parion (Ergürer 2012: Kat. No. 34), Laodikeia (Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 677-681), Patara (Dündar 2006: Kat. No. U134), Tralleis (Saraçoğlu 2011: Kat. No. 42), Atina (Robinson 1959: Pl. 18, No. M 7) gibi daha birçok farklı merkezde (Camilli 1999: Tav. 35, C11.2.2) ve Naim Arnas Koleksiyonu'nda (Mümin 2009: Lev. 56, Kat. No. 292, 295) görmek mümkündür. Sözü edilen benzer örnekler, bu tip unguentariumların genel olarak MÖ 1. yüzyılın ortaları ile MS 1. yüzyıl ortaları arasında kullanıldıklarını göstermektedir. Laodikeia buluntuları içerisindeki çok sayıdaki benzer örneğin ise Augustus dönemine ait olduğu tespit edilmiştir (Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 677-681).

3 No.lu Mezar'ın en önemli buluntusu olan Asia Eyaletinde (Ephesos) basılmış MÖ 25 civarına tarihli bronz Augustus sikkesi (Kat. No. 9, Fig. 16.9) (Benzer örnekler için bkz. BMCR: 117, No. 731; RIC 1: 80, No. 486; RPC 1: No. 2235) ve diğer merkezlerden ele geçen benzer unguentariumlar içerisinde direkt Augustus dönemine (MÖ 27-MS 14) tarihli örneklerin bulunması, bu mezarın ve içerisinde ele geçen unguentariumların söz konusu döneme ait olduğunu göstermektedir.

2.4. 4 No.lu Mezar

1 ve 2 No.lu mezarlarda olduğu gibi 4 No.lu Mezar'da⁴ da mezar kapağı olarak kullanılan stroterin mezar üzerine yatay bir biçimde düz olarak yerleştirildiği görülmektedir. Ancak söz konusu diğer iki mezardan farklı olarak, bu mezarda sadece bir stroterin parçaları korunabilmiştir (Fig. 13). Yüzey seviyesinden sadece 30cm. derinlikte olan mezarın kısmen tahrip olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşık doğu-batı doğrultulu olan mezarın korunabilen uzunluğu 1.30m., genişliği ise 62cm.'dir. Mezar içerisinde kremasyon kalıntılarının (Fig. 14) yanı sıra mezarın doğu ucunda pişmiş toprak bir kandil açığa çıkarılmıştır (Kat. No. 10, Fig. 15-16.10).

Kat. No. 10'da sunulan yuvarlak burunlu Ephesos Tipi kandilin omuzundaki bezeme aşırı tahrip olması nedeniyle anlaşılabilir değildir. Discusu ile burnu arasında ise Ephesos Tipi kandillerde sevilerek kullanılan kabartma bir mask yer almaktadır (Masklı örnekler için bkz. Broneer 1930: 162, Fig. 88, No. 335; Bruneau 1965: Pl. 13-16, 18-20; Fragnoli ve diğerleri 2022: Fig. 2b; Günay-Tuluk 1996; Çiz. 10b, 18b; Gürler 2002: Kat. No. 2). Gri hamurlu olan kandilin yüzeyinde yer yer siyah astar kalıntıları gözlenebilmektedir. Aizanoi örneği ile karşılaştırma yapılabilecek benzer örnekleri MÖ 2. yüzyılın son dörtlülüğü ile MS 1. yüzyılın ilk dörtlülüğünü kapsayan sürece tarihlendirilen Delos buluntuları (Bruneau 1965: Pl. 14, No. 2603, Pl. 15, No. 2761, Pl. 16, No. 2894, 2914, Pl. 19, No. 3178) içerisinde görmek mümkündür. MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı-1. yüzyıla tarihlendirilen ve genel hatları ile karşılaştırma yapılabilecek benzer discus profiline sahip bir diğer kandil Milet Müzesinde yer almaktadır (Günay-Tuluk 1996: kat. No. 72, Çiz. 12a). Bunlara ek olarak, gövde ve discus profiline en yakın benzerlerini Metropolis'ten ele geçen ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen kandiller arasında görmek mümkündür (Gürler 2002: Kat. No. 7, 13, 15). 4 No.lu Mezar'a 200m. mesafede yer alan, Augustus dönemine tarihlendirdiğimiz, gömü tipi ve mezar tipolojisi aynı olan diğer mezarlar, bu mezarın da yaklaşık aynı tarihler civarına ait olabileceğini düşündürmektedir.

3. Sonuç

Aizanoi'da, 2022-2023 yılı kazı sezonlarında kentin güneydoğusunda yapılan sondaj çalışmalarında açığa çıkarılan dört kremasyon mezar -her ne kadar az sayıda olsalar da- buldukları konumları gereği, bu kent için yeni veriler sunması açısından önem taşımaktadır.

Yapılan incelemeler, cenazenin toprağa kazılan çukur içerisine yerleştirildikten sonra yakma işleminin gerçekleştirildiğini göstermektedir. Yakma işlemi sonrasında kalıntıların üzerinin pişmiş toprak stroterlerle kapatılarak mezarın oluşturulduğu ve ardından bunun üstüne toprak doldurularak çukurun kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu mezarların üçünden (1-3 No.lu mezarlar) uzunlukları 1-1.5cm.'yi geçmeyen, toplamda elli dört adet kabara başlı demir raptiyenin yanı sıra az sayıda daha uzun demir çivi ve çeşitli demir aparat parçaları da ele geçmiştir. Bilim insanları tarafından antik çağ mezarlarında karşılaşılan bu tarz buluntuların fonksiyonları hakkında çeşitli öneriler getirilmiştir. Uzun çiviler ve aparat parçaları genellikle cenazenin taşındığı ahşap tabut/sanduka veya sedyelerle ilişkilendirilmiştir. Daha kısa raptiye/çiviler ise genellikle ölünün özel eşyalarının ya da mezar hediyelerinin konulduğu ahşap kutular ve deri ayakkabılarla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca bunların *ekphora*

⁴ Kazı raporlarında 142 Ada / 4 Parsel, Mezar-1 olarak adlandırılmıştır.

esnasında cenazenin sedyeden düşmemesi için *stroma*'nın sabitlenmesi için kullanılmış olabileceği de önerilmektedir (Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Özer 2013: 38, 55). 1-3 No.lu mezarlarda bunların daha çok mezarların sınır hatlarından ele geçmiş olması dikkat çekmektedir. Çivi ve aparat parçalarına göre sayıları çok daha fazla olan raptiyeler, bir sanduka ya da sedyeyi oluşturan ahşap parçaların birbirine bağlanmasında kullanılamayacak kadar küçük ölçülü ve zayıftır. Diğer yandan, mezarların özellikle dış hatlarına olmak üzere hemen hemen her yere dağılmış olmaları, deri ayakkabılarla ilişkili olamayacaklarını düşündürmektedir. Eğer öyle olsaydı bunların mezarlarda ayak kemiklerinin olduğu alanda çok daha yoğun olarak bulunmaları gerekirdi. Dolayısıyla raptiyelerin bulunduğu konumlarından hareketle; bunların cenaze seremonileri esnasında kullanılan *stroma*, *endyma*, *pharos* ve *epiiplema* gibi kumaşları, ahşap sedyeye sabitlemek için kullanıldıkları yönündeki yorumlara katılmak mümkündür. Daha uzun boyutlu demir çiviler ve aparat parçaları ise söz konusu sedye veya ahşap kutularla ilişkilendirilebilir. Sedyenin mezar çukuru içerisindeki odun yığınının (*rogus*) üzerine yerleştirildikten sonra yakma işleminin yapılmış olabileceği önerilebilir ki; bu görüşleri destekleyen veriler Aizanoi Kuzey Nekropolisi'nden de bilinmektedir (Özer 2013: 38-39, 55).

Gömü tipi, mezar tipolojisi ve buluntuları (Unguentariumlar için bkz. Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Bulbous Formlu Tip 1-2) açısından çalışmamızın konusunu oluşturan mezarlarla birebir benzerlik gösteren örnekler Aizanoi Kuzey Nekropolisi'nde de bulunmaktadır (Özer 2013: 26-28, 36-38, Res. 4-5, 18-21, 24) ve sözü edilen mezarlar MÖ 1. yüzyıl ortaları-Tiberius dönemi arasına tarihlenmiştir (Özer 2013: 56, Mezar 4, 6-7, 11-12, 14, 16). Bu bağlamda, kentin güneydoğusunda yeni tespit edilen ve çalışma konumuzu oluşturan mezarların da aynı süreç içerisindeki tarihlere ait olması gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim, değerlendirdiğimiz mezar buluntuları Augustus dönemine işaret etmektedir.

Dört bir tarafı nekropolislerle çevrili olan Aizanoi'da, Kuzey Nekropolis kent merkezinin yaklaşık 750-800m. kuzeyinde başlayıp, tiyatronun yaslandığı yamacın kuzey, doğu ve batısına doğru geniş bir alana yayılmaktadır. Daha uzak mesafedeki Güney Nekropolis kent merkezinin kuş uçuşu yaklaşık 2km. güneyinde yer almaktadır. Batı Nekropolis ise kent merkezine ortalama 350-400m. gibi daha yakın bir mesafeden başlamaktadır. Kentin doğu tarafında yer alan Yalakkaya Nekropolisi veya Doğu Nekropolis olarak anılan gömü alanı ise kent merkezine yaklaşık 1.3km. mesafede yer almaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan ve kent merkezinin yaklaşık 700m. güneydoğusunda tespit edilen dört mezar, Aizanoi'da bugüne kadar bilinmeyen yeni bir gömü alanının varlığına işaret etmesi açısından çok önemlidir. Bölge halkı ile yaptığımız görüşmelerle; yeni tespit edilen bu gömü alanı ile Yalakkaya Mevkii'ndeki gömü alanı arasındaki arazinin bir kısmını kaplayan modern binaların yapımı esnasında da benzer tarzda çok sayıda mezarla karşılaşıldığı ancak kayıt altına alınmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu durum, söz konusu iki gömü alanının birbiri ile bağlantılı olabileceğini ve birlikte Doğu Nekropolisi oluşturduklarını düşündürmektedir.

Aizanoi'da bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılar daha çok, kentin içinden akan Penkalas Çayı'nın batı tarafında gerçekleştirilmiştir. Penkalas'ın doğu/güneydoğusundaki arazilerin çok büyük bir kısmının özel mülkiyete ait olması, burada kazı çalışmalarının sınırlı alanlarda yapılabilmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla, bugüne kadar yerleşim alanının bu yöne doğru ne kadar ilerlediğini anlamaya yönelik bir kazı çalışması yapılamamıştır. Bu bağlamda, çalışmamız kapsamında değerlendirilen mezarların tespiti, Erken İmparatorluk Döneminde yerleşim alanının doğu/güneydoğuya doğru en fazla ne kadar genişleyebileceğini göstermesi, bir başka deyişle yerleşim alanının bu yöndeki sınırlarının belirlenmesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir.

4. Katalog

Kat. No: 1

Env. No: AJE-01

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 1 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Dip Çapı: 2.1cm. Korunan Yükseklik: 7.1cm.

Hamur: Mika, kireç ve taşçık içeren, 7.5YR 6/4 (açık kahverengi) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Robinson 1959: pl. 18, no. M 7; Polat 2005: Kat. No. BK.45; Aydın-Tavukçu 2006: Kat. No. 119, 123, 127; Mümin 2009: Lev. 56, Kat. No. 292; Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 528, 558; Ergürer 2012: Kat. No. 11, 16; Indgjerd 2014: Tomb: T163d, No. 165.

Kat. No: 2

Env. No: AJF-01

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 2 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Ağız Çapı: 7.8cm. Dip Çapı: 5.2cm. Yükseklik: 10.5cm.

Hamur: Mika içeren, 5YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Ricci 1985: Tav. LXXXVIII, No. 6; Atik 1995: 732-733, Kat. Nr. 7-8, Abb. 3a-b; Ladstätter 2005: Taf. 155-156, No. 149,153, 171, 175; Hayes 2008: Fig. 46, No. 1515 (P35030); Ladstätter 2010: Taf. 172, No. K858; Şahin 2018: 341, Fig. 7, No. 5.

Kat. No: 3

Env. No: AJF-02

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 2 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Dip Çapı: 4cm. Yükseklik: 3.5cm.

Hamur: Mika içeren, 5YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Ladstätter ve diğerleri 2005: Abb. 21.1, 22.1.

Kat. No: 4

Env. No: AJF-03

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 2 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Ağız Çapı: 3cm. Dip Çapı: 2.2cm. Yükseklik: 12.6cm.

Hamur: Az mika, kireç ve taşçık içeren, 7.5YR 6/6 (kırmızımsı sarı) - 7.5YR 5/4 (kahverengi) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Boulter 1963: Pl. 46, M2; Atik 1995: 736-737, Kat. 17, Abb. 6a, Abb. 7f; Polat 2005: Kat. No. BK.05; Ergürer 2012: Kat. No. 29; Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Kat. No. 16.

Kat. No: 5

Env. No: AJF-28

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 2 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Dip Çapı: 2.4cm. Korunan Yükseklik: 11.7cm.

Hamur: Mika ve kireç içeren, 7.5YR 5/2 (kahverengi) - 10YR 4/2 (koyu grimsi kahverengi) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Boulter 1963: Pl. 46, M2; Atik 1995: 736-737, Kat. 17, Abb. 6a, Abb. 7f; Polat 2005: Kat. No. BK.05; Ergürer 2012: Kat. No. 29; Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Kat. No. 16.

Kat. No: 6

Env. No: AJG-04

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 3 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Ağız Çapı: 3.2cm. Dip Çapı: 3.2cm. Yükseklik: 17.65cm.

Hamur: Mika ve kireç içeren, 7.5YR 6/4 (açık kahverengi) - 2.5YR 6/2 (soluk kırmızı) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Robinson 1959: pl. 5, no. G 98; Günay 1989: Kat. No. 97, Çiz. XXIIIa, Lev. XXIg; Ladstätter 2005: Taf. 156, No. K 189; Aydın-Tavukçu 2006: Çiz. 68, Kat. No. 122; Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 558-559, 666, 672; Ergürer 2012: Kat. No. 11, 17, 24, 32; Korkmaz ve Buz 2013: 67, Tab. 1, Kat. No. 7, 9-10.

Kat. No: 7

Env. No: AJG-03

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 1, 3 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Ağız Çapı: 2.6cm. Dip Çapı: 2.4cm. Yükseklik: 15.3cm.

Hamur: Az miktarda mika ve kireç içeren, 7.5YR 6/4 (açık kahverengi) - 2.5Y 6/2 (açık kahverengimsi gri) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Robinson 1959: pl. 18, no. M 7; Camilli 1999: Tav. 35, C11.2.2; Dündar 2006: Kat. No. U134; Mümin 2009: Lev. 56, Kat. No. 292, 295; Saraçoğlu 2011: Kat. No. 42; Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 677-681; Ergürer 2012: Kat. No. 34.

Kat. No: 8

Env. No: AJG-05

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 4, 3 No.lu Mezar içi / 2022.

Ölçüleri: Dip Çapı: 2.9cm. Korunan Yükseklik: 4.1cm.

Hamur: Mika ve kireç içeren, 7.5YR 5/4 (kahverengi) - 5YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Robinson 1959: pl. 18, no. M 7; Camilli 1999: Tav. 35, C11.2.2; Dündar 2006: Kat. No. U134; Mümin 2009: Lev. 56, Kat. No. 292, 295; Saraçoğlu 2011: Kat. No. 42; Şimşek ve diğerleri 2011: Kat. No. 677-681; Ergürer 2012: Kat. No. 34.

Kat. No: 9

Env. No: AJG-20

Buluntu Yeri ve Yılı: 148 Ada / 2 Parsel, Sondaj 4, 3 No.lu Mezar içi / 2022.

AE., Çap: 2.7cm., Ağırlık: 10gr.

Ön Yüz: Sağ profilden verilmiş İmparator Augustus başı ve CA[ESAR].

Arka Yüz: Defne çelengi içerisinde AVGVSTVS.

Dönemi: Augustus (MÖ 25 civarı).

Darphane: Ephesos?

Karşılaştırma Örnekleri: BMCR: 117, No. 731; RIC 1: 80, No. 486; RPC 1: No. 2235.

Kat. No: 10

Env. No: AJH-01

Buluntu Yeri ve Yılı: 142 Ada / 4 Parsel, Sondaj 1, 4 No.lu Mezar içi / 2023.

Ölçüleri: Dip Çapı: 4.5cm. Yükseklik: 3.2cm.

Hamur: Mika içeren, 5Y 4/1 (gri) renkte hamur.

Karşılaştırma Örnekleri: Bruneau 1965: Pl. 14, No. 2603, Pl. 15, No. 2761, Pl. 16, No. 2894, 2914, Pl. 19, No. 3178; Günay-Tuluk 1996: Kat. No. 72, Çiz. 12a; Gürlü 2002: Kat. No. 7, 13, 15.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

Anderson-Stajanović, V. R. (1987). The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria, *AJA* 91(1), 105-122.

Ateş, G. (2003). *Die Rote Feinkeramik von Aizanoi als lokaler Kulturträger*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ruprecht Karls Üniversitesi, Heidelberg.

Atik, N. (1995). Die Keramik von Aizanoi Vorbericht, *AA*, 729-739.

Aydın-Tavukçu, Z. (2006). *Parion nekropolü 2005 yılı buluntuları*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Bailey, D. M. (1975). *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*. London: British Museum Publications.

BMCR. Mattingly, M. A. (1923). *Coins of the Roman Empire in the British Museum Volume I, Augustus to Vitellius*. London: Oxford University Press.

Boulter, C. G. (1963). Graves in Lenormant Street, Athens, *Hesperia*, 32, 133-137.

Broneer, O. (1930). *Terracotta Lamps, Corinth, Vol. IV/2*. Athens: Hestia Press.

Bruneau, P. (1965). *Les Lampes, Delos XXVI*. Paris: Éditions E. de Boccard.

Camilli, A. (1999). *Ampullae Balsamari Ceramiche Di Eta Ellenistica e Romana*. Roma: Fratelli Palombi Editori.

Dündar, E. (2006). *Hellenistik ve Roma dönemleri Patara Unguentariumları*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Ergürer, H. E. (2012). *Parion Roma dönemi seramiği*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Fellows, C. (1838). *A Journal written during an Excursion in Asia Minor*. London: Richard and John E. Taylor.

Fragoli, P., Ugarković, M., Sterba, J. H. ve Sauer, R. (2022). Looking for Ephesian workshops: an integrated petrographic, geochemical, and chrono-typological approach to Late Hellenistic Ephesos lamps, *Archaeological and Anthropological Sciences* 14(19), 1-23.

Günay, G. (1989). *İzmir Müzesi'nde bulunan unguentariumlar*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi, İzmir.

Günay-Tuluk, G. (1996). *İonia Bölgesi'nde Hellenistik dönem kandiller*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Goldman, H. (1950). *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus*, Vol. I. Text, *The Hellenistic and Roman Periods*. New Jersey: Princeton University Press.
- Gürler, B. (1999). Tire'nin Eski Oba Köyü'nde Bulunmuş Bir Mezar Grubu, *Bellekten*, LXIII, (238), 721-724.
- Gürler, B. (2002). Ephesos Lampen aus Metropolis/Ionien, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 71, 133-147.
- Hamilton, J. W. (1842). *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia: With Some Account of Their Antiquities and Geology*, Vol. 1. London: William Clowes and Sons.
- Hayes, J. W. (2008). *Roman Pottery: Fine-Ware Imports, (The Athenian Agora, Vol. 32)*. New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.
- Howland, R. H. (1958). *Greek Lamps and Their Survivals (The Athenian Agora, Vol. 4)*. Princeton/New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.
- Indgjerd, H. (2014). *The Grave Goods Of Roman Hierapolis an Analysis of the Finds from Four Multiple Burial Tombs*, [Unpublished master's thesis]. Department of Archaeology, Conservation and History University, Oslo.
- Kasapoğlu, H. (2013). Nekropol. C. Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın parlayan kenti Parion*, içinde (ss. 107-136). İstanbul: Ege Yayınları.
- Korkmaz, H. ve Buz, U. (2013). Aizanoi 2012 Kazı Sezonu Kuzey Nekropolis unguentariumları. E. Özer, (Ed.), *Aizanoi I*, içinde (ss. 58-76). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Ladstätter, S. (2005). Keramik. H. Thür (Ed.), *Hanghaus 2 in Ephesos, Die Wohneinheit 4. Baubefund, Ausstattung, Funde, FiE 4 8/6*, içinde (ss. 230-358). Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Ladstätter, S. (2010). Süd- und Westportikus, *Das sog. Lukasgrab in Ephesos, (Forschungen in Ephesos IV/4)*, içinde (ss. 250-315). Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Ladstätter, S., Galik, A., Iro, D., Pfisterer, M., Rathmayr, E., Scheibelreiter, V., Schwaiger, H. ve Teichmann, M. (2005). Die Grabungen des Jahres 2004 im Hanghaus 2 in Ephesos, *ÖJH* 74, 247-276.
- Le Bas, M. P. (1888). *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure*, publiées et commentées par Salomon Reinach, Ancien membre de L'École française d'Athènes attaché des Musées Nationaux. Paris: Salomon Reinach.
- Mitsopoulos-Leon, V. (2007). Die Lampen, *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos: Funde Klassischer bis Römischer Zeit - Forschungen in Ephesos, Band 9/2/3*, içinde (ss. 64-111). Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Mümin, G. (2009). *Naim Arnas Koleksiyonu Hellenistik ve Roma Dönemi Seramik Eserleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Naumann, R. (1979). *Der Zeustempel zu Aizanoi*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Özer, E. (2013). Aizanoi Kuzey Nekropolis 2012 sezonu, E. Özer (Ed.), *Aizanoi I*, içinde (ss. 25-58). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Özer, E. (2014). Aizanoi 2012 yılı çalışmaları, 35. *KST II*, Muğla, 324-342.
- Özer, E. (2015). Aizanoi kazısı 2013 yılı çalışmaları, 36. *KST III*, Ankara, 159-184.
- Özer, E. (2017). Aizanoi 2014-2015 sezonu kazı ve araştırmaları, 38. *KST III*, Ankara, 275-296.

- Özer, E., Türkan, A. ve Erdiñç, Z. (2022). Aizanoi Antik Kenti 2019 ve 2020 Kazı Sezonları Kazı ve Araştırmaları. A. Özme (Ed.), *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları*, C. 2, içinde (ss. 19-36). Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Öztürk, N. (2003). *Kyzikos kandilleri*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Polat, B. A. (2005). *Troia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Nekropolleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Rheidt, K. (2010). *Aizanoi und Anatolien: Neue Entdeckungen zur Geschichte und Archäologie im Hochland des westlichen Kleinasien*. Mainz: Philipp von Zabern.
- RIC 1. Sutherland, C. H. V. (1984). *The Roman Imperial Coinage Volume 1. from 31 B.C. to A.D. 69*. Sutherland C. H. V., Carson R. A. G. (Eds.), London: Spink and Son Ltd.
- Ricci, A. (1985). Ceramica a Pareti Sottili. In *Enciclopedia Dell'arte Antica Classica e Orientale*, (pp. 231-357), Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato.
- Robinson, H. S. (1959). *Pottery of the Roman Period: Chronology (The Athenian Agora, Vol. 5)*. Princeton/New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.
- RPC 1. Burnett, A., Amandry, M. ve Ripollès, P. P. (1992). *Roman Provincial Coinage Vol. I. from the Death of Caesar to the Death of Vitellius (44 BC-AD 69)*. London – Paris: British Museum Press - Bibliotheque Nationale.
- Saraçoğlu, A. (2011). Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis of Tralleis, *Anatolia*, 37, 1-42.
- Strabon, *Geographika* (A. Pekman, Çev.). 2000. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şahin, R. (2018). Miletos'tan ele geçen ince cidarlı keramikler ve üretim yerleri sorunu, *Mediterranean Journal of Humanities* VIII/1, 335-353.
- Şimşek, C., Okunak, M. ve Bilgin, M. (2011). *Laodikeia Çalışmaları 1.2 (Laodikeia Nekropolü 2004-2010 Yılları)*. C. Şimşek (Ed.), İstanbul: Ege Yayınları.
- Texier, C. (1862). *Asie Mineure: description géographique, historique et archéologique des provinces et des villes de la Chersonnèse d'Asie*. Paris: L'Institut de France.
- Türkan, A. (2023). Aizanoi in Late Antiquity: Disintegration of Polis, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 477-498.
- Türktüzün, M. (1992). *Çavdarhisar (Aizanoi) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı, MKKS II*, Ankara, 81-94.
- Türktüzün, M. (1993a). *Zwei Säulensarkophag aus der Südwestnekropole in Aizanoi*, AA, 517-526.
- Türktüzün, M. (1993b). *Çavdarhisar (Aizanoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı, MKKS III*, Ankara, 151-166.
- Ürkmez, Ö. (2014). Aiolis Kymesi'nden Samurlu 877 Nekropolisi, *Colloquium Anatolicum*, XIII, 337-381.
- Walters, H. B. (1914). *Catalogue of Greek and Roman lamps in the British Museum*. Oxford: University Press.
- Yaylalı, A. (1991). Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, *KST XII*, Ankara, 171-194.

Fig. 1: Kent Planında Mezarların Konumu

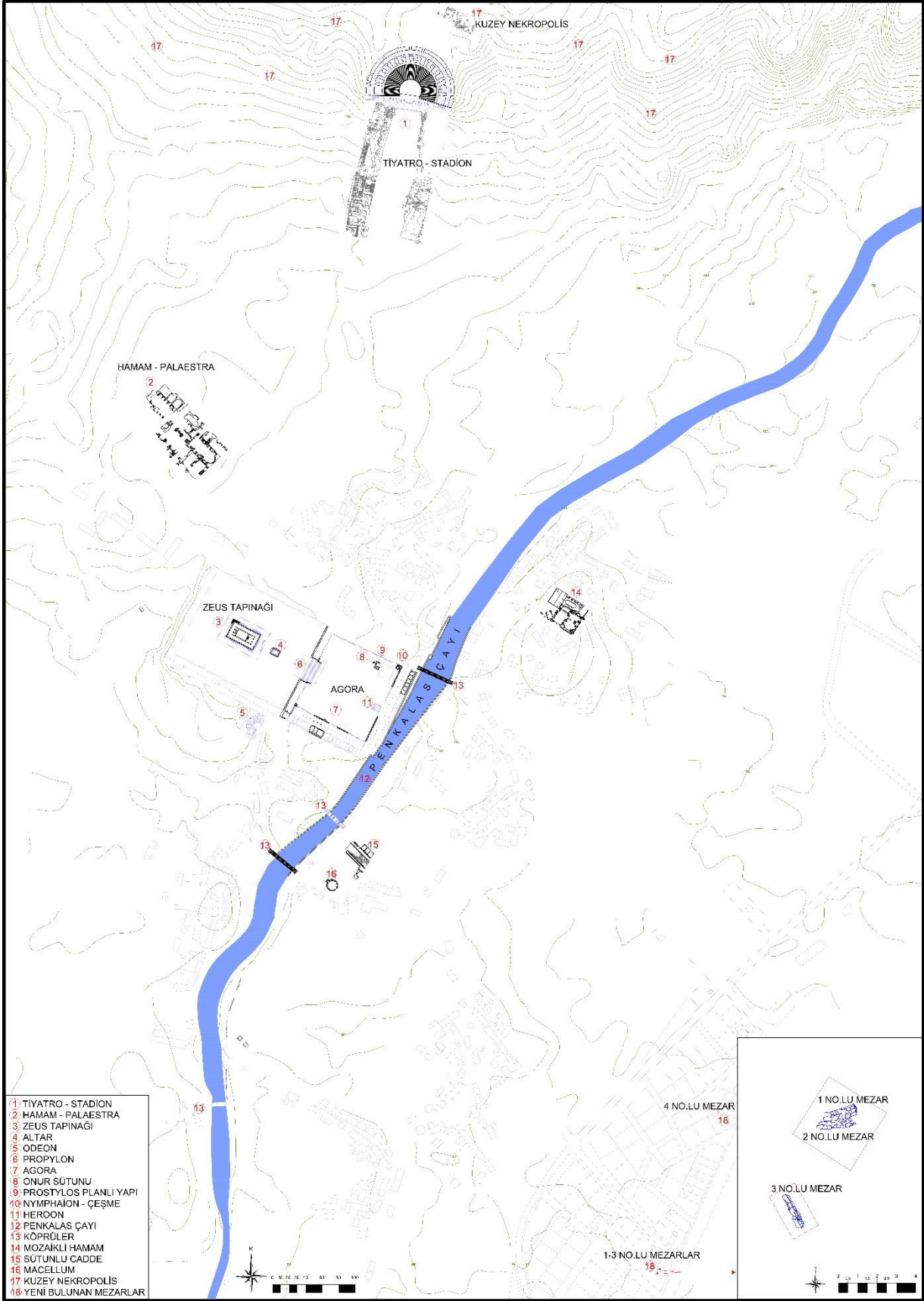

Fig. 1: Kent Planında Mezarların Konumu

Fig. 2: *1 No.lu Mezar*

Fig. 3: *1 No.lu Mezar - Kremasyon Kalıntıları*

Fig. 4: *1 No.lu Mezar - Unguentarium Gövdesi*

Fig. 5: *1 No.lu Mezar - Demir Raptiyeler*

Fig. 6: *2 No.lu Mezar*

Fig. 7: *2 No.lu Mezar - Kremasyon Kalıntıları*

Fig. 8: 2 No.lu Mezar - Pişmiş Toprak Buluntular

Fig. 9: 2 No.lu Mezar - Demir Raptiyeler

Fig. 10: 3 No.lu Mezar

Fig. 11: 3 No.lu Mezar - Kremasyon Kalıntıları

Fig. 12: 3 No.lu Mezar - Demir Raptiye, Çivi ve Aksam Parçaları

Fig. 13: *4 No.lu Mezar*

Fig. 14: *4 No.lu Mezar - Kremasyon Kalıntıları*

Fig. 15: *4 No.lu Mezar – Kandil*

Fig. 16: *Mezar Buluntuları-Kat. No. 1-10*

